

Posudek disertační práce na téma „Základní zásady ochrany práv dítěte v českém a anglickém právu“ předložené JUDr. Marketou Millerovou

Úvodem je třeba zdůraznit, že oponentka posuzuje předloženou disertaci především z hlediska vazeb mezi analyzovanými vnitrostátními dokumenty a relevantní mezinárodněprávní normativitou. Tento přístup je dán nejen mezinárodněprávním zaměřením oponentky, ale též a to především skutečností, že sama autorka založila koncepci práce na vztahu mezi smluvně zakotveným standardem ochrany práv dítěte a příslušnou vnitrostátní zákonnou úpravou v českém a anglickém právu.

Koncepce i věcné uspořádání elaborátu je založené na skutečnosti, že zkoumaná vnitrostátní legislativa obou zemí vychází zejména z mezinárodněprávních smluvních pramenů. V tomto smyslu i autorkou vymezený cíl práce, kterým je komparace legislativy vycházející z odlišných tradic kontinentálního a anglosaského systému práva, bere v úvahu společný zdroj, kterým je především Mezinárodní úmluva o právech dítěte s ohledem na zacílenost na dětská práva a dále Evropská úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod. Ta je, s ohledem na svůj nejsilnější kontrolní mechanismus individuálních stížností a bohatou judikaturu, kvalifikovaným interpretem určité problematiky dětských práv, která autorku zajímá.

I když práce vychází hlavně z Úmluvy o právech dítěte, nesleduje celé široké pokrytí problematiky mající svůj význam mnohdy zejména pro rozvojové země, ale pohybuje se především na úrovni evropského standardu lidských práv a větší pozornost věnuje aktuálním problémovým okruhům a jejich řešení jak v domácí tak i anglické legislativě. Relevantní jsou proto i odkazy na EÚLP a zejména na judikáty ESLP. Práce tak demonstruje provázanost systému mezinárodněprávní ochrany práv dítěte, jejíž výsledky lze najít i v případech dotýkajících se přímo České republiky, kdy k prohraným případům před ESLP nemuselo dojít, pokud by Česká republika respektovala kritické zprávy a podklady ostatních mezinárodních institucí, zejména Výboru pro práva dítěte. Nemůže být přitom útěchou autorčino zjištění, že podobné slabiny vykazuje i anglická legislativa a praxe. V této souvislosti je možné připomenout kritické závěry Výboru z roku 2003 a června 2011 k implementaci Úmluvy v ČR a výzvy k přijetí řady opatření a k celkově modernějšímu přístupu.

Metoda práce je založená především na kritické analýze relevantních vnitrostátních dokumentů s tím, že vztah k mezinárodním pramenům spíše konstatuje. Přitom zejména ten by zasluhoval hlubší teoretický exkurz s využitím produktů nauky domácí i zahraniční, zejména anglické provenience. K hodnotě práce naopak výraznou měrou přispívá kvalifikovaná práce s judikáty. Komparace a hodnocení shodných a rozdílných implementačních přístupů ke smluvní materii umožňuje autorce nejen hodnotit kvalitu a efektivitu výsledné vnitrostátní úpravy a demonstrovat i vliv odlišností právní a politické kultury, ale též, a to především, dokumentovat harmonizační efekt mezinárodních norem ochrany práv dítěte na jednotlivé instituty i celý vnitrostátní systém ochrany práv dítěte.

Práce je v souladu s koncepčním záměrem členěna do 12 kapitol s tím, že těžiště je nesporně v kapitole 7. věnované analýze základních zásad ochrany práv dítěte. Autorka zde mj. rozebírá odlišný

přístup zákonodárců obou zemí k uchopení stěžních principů Úmluvy o právech dítěte. V této souvislosti se nabízí k úvaze hned několik otázek. Domnívá se autorka, že odlišná vnitrostátní úprava převzatých mezinárodních povinností je převážně věcí erudice legislativců, právní a politické kultury či sociální úrovně obou zemí, anebo též pramení z vágní textace většiny ustanovení Úmluvy? Má pro vnitrostátní implementaci zásadní význam skutečnost, že ustanovení Úmluvy o právech dítěte jsou specifická svou konstrukcí, protože jde spíše o principy než normy (postrádají strukturu normy) a je pro ně typické vyjádření hodnotového obsahu? Vykazuje tímto Úmluva flexibilitu umožňující její přijetí na univerzální úrovni, anebo je to nedostatek, který odkazuje Úmluvu do kategorie "soft-law"? Poskytuje vágnost Úmluvy širší prostor pro vlastní uvážení? Má tato obecnost ustanovení vliv na efektivitu Výboru pro práva dítěte v jeho kontrolní a interpretační funkci? K diskusi se též nabízí otázka soudobé typologie dětských práv, která rozlišuje práva protektivní a autonomní. Domnívá se autorka, že je vztah mezi těmito dvěma kategoriemi konfliktní, což je stanovisko, které v domácí nauce zastává např. Scheu, který díky tomuto "neřešitelnému konfliktu" zpochybňuje právní sílu samotné Úmluvy, jakož i existenci dětských práv samotných. V daném kontextu by nesporně bylo možné diskutovat o určitém napětí mezi čl. 3 Úmluvy upravujícím klíčový princip nejlepšího zájmu dítěte (o jehož kogentní povaze panuje v nauce mezinárodního práva shoda) a čl. 12, obsahujícím "moderní" právo dítěte na respektování jeho názoru. Z textu práce nevyplývá, že by autorka takové napětí zaznamenala, nicméně judikáty ESLP, a to i ty které uvádí, svědčí o opaku, alespoň co se týče vnitrostátní soudní praxe.

Textace příslušných úmluv si dle oponentky zaslouží pozornost ještě z jiného důvodu (kap. 4). Tím že jsou svým obsahem určeny výlučně do vnitrostátní sféry, jako konečně všechny lidsko-právní instrumenty, je relevantní rozlišit, zda vnitrostátní úpravu vytvářejí, harmonizují (sbližují) nebo unifikují. Smlouvy, jimiž se autorka v kapitole 4. i jinde v práci zabývá, vyžadují buď materiální transformaci (MÚPD), anebo mohou být aplikovány přímo (EÚLP). Otázkou proto je, nakolik se liší transformační postupy v českém (ev. kontinentálním) právu a anglosaském systému práva, a zda se případné odlišnosti promítají i do vnitrostátní implementace normativity, určené k ochraně práv dítěte.

Větší pozornost mohla být též věnovaná generálně interpretační normě (novelizovaný článek 10 Ústavy ČR) s ohledem na skutečnost, že zákony, které jsou v rozporu s přijatými lidsko-právními smlouvami (tedy i MÚLP), nejsou rušeny, ale dochází k pozastavení jejich účinnosti. V tomto kontextu je otázkou, jaký vykazuje dopad "euronovela" na implementaci MÚPD s ohledem na její vágní textaci? Není nová úprava v tomto směru krokem zpět? Tentýž problém se týká i možného dopadu novelizovaných kompetencí Ústavního soudu na aplikaci smluv o lidských právech obecně a práv dítěte zejména. Zjistila autorka v tomto směru nějaký negativní dopad?

Uvedené otázky nikterak nesnižují kvalitu předložené práce, kterou ve svém celku považuje oponentka za velmi zdařilou. Nicméně pokud by se jich autorka dotkla, mohla zvýšit teoretickou hodnotu jinak velmi přínosné disertační práce. K jejím nesporným přednostem náleží původnost, přehlednost, zodpovězení stanovených cílů, vhodná metoda zpracování jakož i kvalifikovaná práce s dokumenty. Zvláště pozitivně pak oponentka hodnotí autorčinu orientovanost v anglickém právním systému, jakož i schopnost komparovat získané poznatky s českým právem.

Elaborát je napsaný odborným jazykem, na dobré literární úrovni, je vybavený kvalifikovaným poznámkovým aparátem i adekvátním seznamem literatury.

Předložená disertační práce vyhovuje požadavkům kladeným na doktorskou disertaci a jako takovou ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 25. 5. 2012

Doc. Dr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

oponentka